

„A HÍR SZENT, A VÉLEMÉNY SZABAD”

Kozák Márton

Mire való az ellenzéki egység?

Kornis Mihály szerint a mai politikai ellenzék „...hamarosan abszolút meg nem érdemelt, noha történelmileg persze abszolút jogos, átütő győzelem elé néz” (MH, január 25.), s győzelmét csak a szabad választások valamiképpen elütése, nagyobb mértékben pedig saját (elsősorban a Fidesz részéről tapasztalható) mohó és kompromisszumképtelen hataloméhsége veszélyezteti. Attól tartok azonban, hogy a Kornis által is sürgetett ellenzéki összefogás, egységesen fölmutatott ellenzéki alternatíva hiányában az eddig gondoltnál sokkal komolyabban kell számolni azzal a lehetőséggel, hogy a koalíció eséllyel indulhat az 1994-es választásokon. Természetesen nem azért, mert a polgárok indokoltnak tartják az Alkotó által a Mű befejezéséhez igényelt újabb négy évet, s nem is azért, mert (mint azt Boross Péter véli) csak a mai kormánypártok képesek „megszólítani a nemzet lelkét”, hanem mert az állampolgárok eddig — a kivételes 1990-es évtől eltekintve — soha nem állt módjukban voksaikkal ellenzékbe küldeni hatalmon levő, de nekik nem tetőző politikai erőket. Mert azt tudják, hogy milyen a mai hatalom: kissé butácska, meglehetősen erőszakos, leküzdhetetlen hajlandóság van benne a képmutatásra, de hát istenem, egy-két évi kizökkenés után helyretelődött az idő, ilyen volt a hatalom itt mindig; ám hogy kormányra kerülvén hogyan is működne, milyen prioritásokat követne, s egyáltalán, milyen szellemiséget sugározna a mai ellenzék, a választóknak nem áll módjában megtapasztalni.

Számolni kell azzal, hogy az átütő ellenzéki választási győzelem nem következik be a természetörvények szükségességével, s elképzelhető, hogy a koalíció politikájától való általános elundorodás (Gombár Csaba kifejezésével) ellenére honfitársaink egy része nem szívesen cseréli fel az utált, de ismerős rosszat az ismeretlen, nem hagyják el a bár rossz felé vezető, de járt utat a talán jó felé vezető, de járatlanért.

Tisztán kell látni: az a döntés, hogy hazánk polgárai a hatalmon lévők szokott elviselése helyett azok leváltására határozzák el magukat, alig fölbecsülhető erőfeszítést igénylő történelmi tett. Nincs ebben a minősítésben semmi túlzás, hiszen amit el kell vetniük, az nem más, mint amit a kormányoldal a saját hatalmi helyzetében is megtestesülő magyar történelmi folytonosságnak nevez.

Igaza van a Kornis-cikkre válaszoló Bayer Zsoltnak, a Fidesz sajtófőnökének és Szadai Károlynak, a Fidesz tudományszervezőjének (MH, január 29.) abban, hogy egy politikai párt elsődleges feladata a kormányzati hatalom alkotmányos úton való megszerzése, társadalom-menedzselő programjának megvalósítása. Valóban szükségtelen az ellenzéki pártoknak Kornis által szorgalmazott együttműködése, de csakis akkor, ha az összes komolyabb szerepet játszó társadalom-menedzselő programja között az alapértékek tekintetében konszenzus lenne. Nálunk azonban ilyen konszenzus nincs. Magyarországon nem a szélsőjobb kormányzati sorokban való megjelenése, nem is a kormányzat fokozatos jobbratolódása ad okot aggodalomra, hiszen mindez csak an-

nak a következménye, hogy nálunk a konzervatívnak nevezett pártok valójában tradicionális pártok — s ez az, ami miatt joggal aggódhatunk. Emiatt az egész magyar pártstruktúra modernizációs szempontból torz, féloldalas, a kívánatos egyensúly szempontjából billenékeny, instabil.

A konzervativizmus és a tradicionálisizmus között körülbelül annyi a különbség, mint mondjuk a szociáldemokrácia és a bolsevizmus között.

„Valóban szükségtelen az ellenzéki pártoknak Kornis által szorgalmazott együttműködése, de csakis akkor, ha az összes komolyabb szerepet játszó párt társadalom-menedzselő programja között az alapértékek tekintetében konszenzus lenne. Nálunk azonban ilyen konszenzus nincs. Magyarországon nem a szélsőjobb kormányzati sorokban való megjelenése, nem is a kormányzat fokozatos jobbratolódása ad okot aggodalomra, hiszen mindez csak annak a következménye, hogy nálunk a konzervatívnak nevezett pártok valójában tradicionális pártok — s ez az, ami miatt joggal aggódhatunk. Emiatt az egész magyar pártstruktúra modernizációs szempontból torz, féloldalas, a kívánatos egyensúly szempontjából billenékeny, instabil.”

Míg a szociáldemokrata pártok — amelyek nem gondolják magukat az emberiség megmentőinek, nem sajátjuk a messianisztikus küldetésűt, s maradéktalanul elfogadják a demokratikus játékszabályokat — szerves és kiiktathatatlan részei a modern polgári demokráciáknak, a kommunista pártok (már ahol egyáltalán voltak-vannak) fokozatosan eltűnnek a színről. A konzervatív-jobboldali pártok nélkül — amelyek szintúgy nem gondolják, hogy ellenzékbe kerülésük esetén a Gonosz ül diadalt s elvész a Nemzet — elképzelhetetlenek a nyugati demokráciák, ám a tradicionálisizmus talaján álló pártok nincsenek. Félreértés ne essék: a tradicionálisizmus nem a hagyományok ápolását, a múlt tiszteletét, a nemzet által létrehozott értékek megbecsülését, hanem olyan politikai szerkezetekhez és hatalomgyakorlási technikákhoz, olyan társadalomszemlélethez, a felül és az alul lévők közötti viszony olyan közepkorias jellegéhez való ragaszkodást jelenti, amely egyszerre volt oka és következménye a magyar történelem eddigi zsákutcáságának (lásd ehhez: „...megvannak az erkölcsi alapjaim, miután az egész világon az Élysépalotától a Buckingham palotáig, a Fehér Háztól a Kremlig sok fényes ajtó sikerült feltárni a magyar nemzet előtt. E fényes ajtók azonban soha nem feleltethetik el a kicsi magyar parasztházak, egyszerű otthonok vagy akár csak kunyhók belső világát, s elkötelezettségünket, hogy Tiborc panaszát, szóljon bármilyen halkan is, meghalljuk” (Antall a Pesti Hírlapban); ha elveszítjük a választásokat, ami egyébként lehetetlen, elvész a nemzet (szinte minden koalíciós politikus); az ellenzék = el-lenség (Csurka).

Ma Magyarországon ilyen pártok vannak hatalmon. A közvélemény-kutatások ugyan egyértelműen bizonyítják, hogy a társadalom nagy többsége nem szereti őket, de nagy úr a megszokás. És nagy a tét: ha ezek a politikai erők nem mennek át, ezúttal nem a Vörös Hadsereg, hanem a magyar állampolgárok akara-

tárból, az ellenzéki lét purgatóriumán, nem lesznek arra készletve-kényszerítve, hogy modern konzervatív pártokká alakuljanak át. Ha pedig megmaradnak tradicionális (Tamás Gáspár Miklós sokszor félreértett jelzőjével: mucsai) pártoknak, mindig lesz terük a szélsőségeseknek, s a tényleges politikai stabilitás vágyalom marad csupán.

A kutatások tanúsága szerint Magyarországon a társadalom számotte-

mentesen, képmutatás nélkül is — lehet másként is. Az ellenzéki pártok némelyike által is támogatott csütörtöki fölvonulók érzékelhető, átélhető, élményt adó alternatívát kínáltak a kormánypárti szombati fölvonulók szemben: lehet így is. Kétségtelen, hogy az esemény fölemelő voltához kevéssé járult hozzá, hogy támogatta azt például az MSZMP, de hát a döglött oroszlanok rugdosását hagyjuk korunk hőseire, a zsoldossá fejlődött (Eörsi István kifejezésével), ökörlázó seggnyalókra.

Nem bölcs dolog, ha — mint azt a fideszes szerzők tették — a Chartát mint mozgalmat szembeállítják a pártokkal, mondván, vagy-vagy. Teljesen igazuk van abban, hogy a pártok dolgát nem végezheti el egy nem párt — a pártokat mint olyat elvetni valóban közveszélyes. De ha a Charta, talán éppen azért, mert nem párt, több embert képes mozgósítani olyan értékek képviselőire, amelyeket a Fidesz is magáénak vall, miért ne támogatná? Ha a Charta által fölállalt értékek hozzájárulhatnak a tradicionálisizmus leküzdéséhez, a modern Magyarország akarói számára lehet-e elégséges ok a támogatás megvonásához? Ettől még a pártok fontossága nem kérdőjeleződik meg.

A Charta ügye csak az egyik. Szükség van-e ellenzéki összefogásra, ez a nagyobbik dilemma, ezen a ponton csapnak össze a leghevesebben a nézetek. Kornis szerint igen: tevőlegesen ellenzéki egységet sürget, s bírálja a Fideszt, amiért az — ő legalábbis úgy látja — saját reménybeli választási pozícióit védendő elveti a formalizáltan is megjelenő közösködést. Bayer és Szadai viszont úgy véli, hogy nem szükséges: szorosabb ellenzéki együttműködés esetén „vészesen megfoghatkoznak a választható alternatívák”, s ezáltal éppen a többpártrendszer lényege szenvedne csorbát, hiszen nem pártok sokasága, hanem csak két tömb között választhatnának a választók. De ha egyszer csakugyan két tömb van, az egyik oldalon a tradicionálisizmus képviselőivel, a másik oldalon pedig a tradicionálisizmust elvetőkkel, ahová az ellenzék pártjai is tartoznak? Hátha van a modern Magyarországot elvégzendő feladatoknak egy betartandó sorrendje, amelyet nem lehet büntetlenül fölírni, s amelynek értelmében előbb le kell gyűrni a tradicionálisizmust, aztán tessék választani: akinek a Fideszhez van gusztusa, azt, akinek az SZDSZ a kedvesebb, azt, akinek egy modern kereszténydemokrata párthoz, azt...

Végezetül egy formainak tűnő, de a lényegre utaló megjegyzés. Nagyon szerencsétlennek tartom azt a Miniszterelnöki Sajtóiroda közleményeinek szellemét az általam kedvelt Magyar Narancs modorában elővezető stílust, amelyben a szerzőpáros Kornis kritikáját kritizálta. Ha az indokolatlanul és erőltetetten szellemkedő választ a szerzők mint magánszemélyek, s nem mint a Fidesz munkatársai jegyezték volna, nem pártjukra hullana vissza mindazok rosszallása, akik egy vitacikkben sem tartják ezt a hangot megengedhetőnek. Helyes lenne, ha a jövőben — amennyiben továbbra is a Fidesz alkalmazottai lesznek — tartózkodnának az utóbbi években különösen ellenszenvesé vált fölényeskedő-kioktató stílustól.